

ВЗАЄМОДІЯ ВТОРИННИХ МОДЕЛЮВАЛЬНИХ СИСТЕМ: ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

У статті здійснено аналіз термінології на позначення явища взаємодії різних видів мистецтва та нових технологій. Авторка описує основні причини появи нових термінів, розглядає походження кожного слова, особливості вживання та пропонує свої варіанти їх використання.

Ключові слова: інтерсеміотичність, мультисеміотичність, інтермедійність, трансмедійність, мультимодальність, креолізація, синтез мистецтв.

Останнім часом у працях українських науковців усе частіше можна натрапити на нові терміни «інтермедіальність» та «інтерсеміотичність». У європейській науці перелік слів на позначення явища взаємодії різних видів мистецтва значно ширший: окрім уже згаданих, у монографіях і наукових статтях автори вживають терміни «мультимедіальність», «полісеміотичність», «трансмедіація», «медіарепрезентація», «екстратекстовий переклад», «креолізація», «адаптація» тощо.

В українській науці немає єдиної усталеної термінології, хоча частіше літературознавці віддають перевагу слову «інтермедіальність» та похідному від нього прикметнику. Про це свідчать матеріали до конференцій «Література в колі медій: інтермедійне поле художніх практик, рецептивні стратегії, синтез мистецтв» (Київ, 2013), «Літературний процес: мова мистецтва і мистецтво мови» (Київ, 2014), збірники наукових праць («Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна», № 1078, майже повністю присвячений інтермедіальності), а також окремі монографії («Інтермедіальні аспекти новітньої української літератури» Віри Просалової (Донецьк, 2014), «Перекодування джазу як вияв інтермедіальності (за романами Е. Доктору «Регтайм» і Т. Моррісон «Джаз»)» Лідії Білоножко (Київ, 2014) тощо). Термін «інтерсеміотичність» можна знайти в дисертаціях Валентини Шуть «Інтерсеміотичність поетики сучасної української есеїстики (на матеріалі творчості Юрія Андруховича та Оксани Забужко)» (Київ, 2014), Марії Пошивайло «Інтерсеміотика гончарства як тексту в українському фольклорі» (Київ, 2015), а також у назвах статей (наприклад, «Інтерсеміотичні грані дискурсивного простору роману Валерія Шевчука «Срібне молоко»» Алли Бондаренко та інші).

Проаналізувавши матеріали міжнародних конференцій останніх кількох років, що стосуються зазначеної теми («Інтерсеміотичний

переклад» (Лодзь, 2013), «XII Світовий конгрес семіотики “Нова семіотика: між традицією та інновацією”» (Софія, 2014), «Мультимодальність: методологічні дослідження» (Лондон, 2015), «Трансмедіальність у сучасній популярній культурі» (Лодзь, 2015)), та інформаційні листи майбутніх («Трансмедіації! Комунікація на межі медій» (Векше, 2016), «Інтермедіальність у театрі та перформансі» (Стокгольм, 2016)), можна дійти висновку, що у світовій науці також панує термінологічна невизначеність.

Як бачимо, дослідники ще шукають той найвдаліший термін, який би якомога краще передавав суть досліджуваного явища. Проте здебільшого цей пошук пасивний: науковець просто вживає слово, яке йому більше подобається, не аргументуючи свій вибір. Як наслідок, маємо величезну кількість термінів, значення яких не завжди зрозумілі навіть фахівцям. Тому виникає потреба всебічно проаналізувати цю термінологію (*мета роботи*): розглянути її з погляду походження, виявити причини її появи та розробити рекомендації щодо вживання кожного слова (*завдання*).

Звісно, явище взаємодії різних видів мистецтва не нове. Корені його ми можемо знайти ще в античній літературі. А отже, якщо існувало явище, то мала бути і термінологія, яка б його називала. До кінця XX століття переважно використовували слова «синтез» та «взаємодія»: наприклад, назви книг «Архітектура як синтез мистецтв» (лекції Рудольфа Стейнера, прочитані в 1911–1924 роках у Німеччині, але видані в 1999 році), «Ріхард Вагнер і синтез мистецтв» (книга Джека Стайна 1960 року), «Взаємодія видів мистецтва» (праця Світлани Махліної 1974 року), «Взаємодія і синтез мистецтв» (збірник 1978 року), «Культурно-національний синтез мистецтв у Гезамткунстверку Ріхарда Вагнера» (дослідження Сильвії Берк 1979 року), «Проблеми синтезу просторових мистецтв» (книга Єлени Муріної 1982 року), «Форма

співпраці. Студії із взаємодії мистецтв» (праця Томаса Хайнса 1991 року) тощо. Проте в останні десятиліття (а в Україні в останні кілька років, здебільшого це 2013–2015-ті) науковці почали активно вживати нові терміни на позначення цього явища. Чому так сталося і навіщо була потрібна нова термінологія?

З появою та активним розвитком нових технологій, які не завжди можна віднести до мистецтва, а також із винайденням нових методологій виникла потреба у використанні термінології, яка б відображала сучасний стан науки та її нововведення. На жаль, поява великої кількості нових термінів спричинила певну плутанину в українській науці. Іноді дослідники, почувши нове слово, вирішують одразу вжити його у своїй статті, не з'ясувавши до кінця значення. Прикладом такого використання може бути стаття Олени Кресан «Інтерсеміотичні та референційні риси міфологеми *потяг* у казках Дж. Роулінг про Гаррі Поттера». У праці читаємо: «...інтертекстуальність/інтерсеміотичність – це наявність у певному тексті слідів інших текстів». Далі авторка наводить види інтерсеміотичності (власне інтерсеміотичність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність) за книгою Наталії Фатєєвої «Інтертекст у світі текстів», підміняючи поняття інтертекстуальності в російській дослідниці поняттям інтерсеміотичності [6, с. 292–293].

Повертаючись до причин виникнення нової термінології, варто зазначити, що найбільше вплинули на термінотворення в контексті взаємодії мистецтв два фактори:

- розвиток семіотики й теорії комунікації та застосування їх до аналізу культури;
- винайдення цифрових технологій, що потягнуло за собою активне впровадження терміна «медіа» на позначення засобу зберігання та передавання інформації.

Наприкінці XIX – на початку XX століття логік Чарльз Пірс та лінгвіст Фердинанд де Соссюр (незалежно один від одного) сформулювали основні принципи семіотики. У 1960-х роках була створена Тартусько-московська школа семіотики, діяльність якої (і зокрема Юрія Лотмана) суттєво вплинула на дослідження культури. Науковці цієї школи висунули тезис про те, що всі види мистецтва побудовані за принципом природної мови, і запропонували називати їх вторинними моделювальними системами. Для явища взаємодії різних видів мистецтва ці ідеї виявилися надзвичайно важливими, оскільки дали можливість говорити про переклад знаків з однієї вторинної моделювальної системи на іншу. Відповідно, в тих

випадках, коли науковці послуговуються методологією семіотики, стало логічним використовувати терміни, які в основі мають корінь «семіотик»: мультисеміотичність, полісеміотичність, інтерсеміотичність тощо. Бачимо, що у всіх цих слів спільний корінь, проте префікси різняться. Виникає запитання: який із цих термінів правильний?

Звернемося до значень префіксів. Префікс «мульти-» (латинського походження), як і префікс «полі-» (грецького) мають значення «багато». Це означає, що їх можна використовувати в тих випадках, коли в одному мистецтві поєднано кілька видів т. зв. «чистих» мистецтв, тобто коли йдеться про синтез вторинних моделювальних систем (театр, кіно, візуальна поезія, відеопоезія тощо). На відміну від двох попередніх, префікс латинського походження «інтер-» має значення «між». А отже, його варто вживати тоді, коли ми аналізуємо переклад з однієї мови мистецтва на іншу. У такому разі обидві вторинні моделювальні системи можуть існувати окремо одна від одної. Наприклад, збірка Віри Вовк «Святий гай», написана до скульптур Михайла Дзіндри (і оповідання, і скульптури можуть існувати окремо, і реципієнт може навіть не знати про зв'язок між ними).

В Україні, мабуть, уперше поняття інтерсеміотичності з'явилося в «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» (кер. Анатолій Волков, 2001). Автори статті Микола Ігнатенко та Анатолій Волков дали таке визначення цьому явищу: «Інтерсеміотика – перекодування, перекладання створених в одній знаковій системі образів на образи ін. системи» [5, с. 229]. Фактично дефініція відповідає тим висновкам, що були зроблені раніше. Але, по-перше, правильніше було б явище назвати інтерсеміотичністю, а науку, яка його вивчає, – «інтерсеміотикою», а, по-друге, серед прикладів можна побачити лубочну літературу, комікси, літературні пісні, музичні драми, екранізації, які є результатом синтезу різних видів мистецтва. Як бачимо, в нашій науковій традиції немає розрізнення понять «інтерсеміотичності» та «мультисеміотичності».

Уперше термін «інтерсеміотичний переклад» вжив Роман Якобсон у статті «Про лінгвістичні аспекти перекладу» (1959), де він виділяв три види перекладу:

- 1) інтралінгвістичний (або відтворення іншими словами) – переклад вербальних знаків за допомогою інших знаків тієї ж мови;
- 2) інтерлінгвістичний (або справжній переклад) – переклад вербальних знаків за допомогою іншої мови;
- 3) інтерсеміотичний переклад (або трансмутация, перетворення) – переклад вербальних

знаків за допомогою знаків невербальних знакових систем [18, с. 114].

Фактично ця класифікація Романа Якобсона перекликається з теорією вторинних моделювальних систем Тартусько-московської школи семіотики, оскільки вчений виділяє перший лінгвістичний рівень перекладу (мова як первинна моделювальна система) і другий – семіотичний (мистецтво як надбудова за зразком природної мови). Сьогодні ж поняття інтерсеміотичного перекладу розширене до перекладу між будь-якими вторинними моделювальними системами, а не лише з мови літератури на мови інших мистецтв.

Датський учений, професор, керівник Центру перекладознавства та лексикології в Копенгагенському університеті Генрік Готліб продовжив починання Романа Якобсона. У статті «Поняття мови, тексту та перекладу» він доопрацював і доповнив класифікацію, ввівши поняття інтрасеміотичного (*intra-* – лат. «всередині») перекладу: «В інтрасеміотичному перекладі семіотичні системи, що використовуються в оригінальному та перекладеному тексті, є ідентичними; це випадок семіотичної еквівалентності» [15]. Ця категорія Генріка Готліба стала логічним продовженням протиставлення інтралінгвістичного та інтерлінгвістичного перекладу Романа Якобсона.

На противагу інтрасеміотичному перекладу, в інтерсеміотичному перекладі один чи більше каналів комунікації в перекладеному тексті відрізняється(-ються) від каналу(-ів) в оригінальному тексті, тому джерело та змінений текст є семіотично нееквівалентними.

Крім того, Генрік Готліб пропонує ще два поняття, що стосуються взаємодії вторинних моделювальних систем: суперсеміотичний та гіпосеміотичний переклад. У першому випадку під час перекладу кількість семіотичних каналів збільшується в порівнянні з оригінальним текстом, наприклад, екранізація роману. У другому випадку кількість каналів у порівнянні з першоджерелом зменшується. Таке явище, наприклад, має місце, коли мім грає драматичну виставу, що початково мала вербальний супровід [15].

Як було зазначено раніше, другим фактором, що суттєво вплинув на термінотворення в контексті взаємодії мистецтв, було винайдення цифрових технологій. Не всі засоби, що їх використовує сучасна культура, можна віднести до сфери мистецтва (наприклад, інтерактивні книги, як-от «Снігова королева» видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га»). І саме це спричинило активне впровадження терміна «медіа» як засобу зберігання та передавання інформації. У результаті

ми маємо великий ланцюг слів із основою медіа: мультимедійність, інтермедійність, медіатрансформація, трансмедійність, медіарепрезентація, гетеромедійність, медіаконвергенція, гібридні медіа тощо.

Спробуємо їх проаналізувати з погляду морфеміки.

У європейській науці термін «медіа» та похідні від нього вживаються часто, проте знайти його чітке визначення досить складно.

Ще одна проблема полягає в тому, що термін є багатозначним і не завжди зрозуміло, яке саме зі значень автор має на увазі. І, звісно, нав'язливі асоціації зі ЗМІ не дають дистанціюватися від його найпоширенішого значення. Тому, на нашу думку, його не можна вважати найкращим варіантом для творення ланцюга термінів на позначення взаємодії вторинних моделювальних систем. Підтвердженням цього є стаття Марини Женченко «Поняття “мультимедіа”, “крос-медіа”, “трансмедіа” у науковому дискурсі цифрової доби», де авторка аналізує використання зазначених термінів у журналістиці [4]. У цій сфері вони є абсолютно логічними й доречними.

Третя проблема, що виникає у зв'язку з використанням терміна «медіа» в українській мові, – творення форми однини, яка є дуже важливою для розрізнення нюансів взаємодії різних видів мистецтва. Тому вживати слово «медіа» в українських наукових працях, на нашу думку, нецільно. Але не можна ігнорувати використання цього терміна в перекладних роботах. Наприклад, Ольга Сергеева в перекладі статті Ларса Еллестрома «Теоретичний підхід до медіа трансформацій» використовує як форму однини слово «медіум»: «Потім я окреслю ті риси медіа, які можуть бути означені як “трансмедійні”, тобто такі, що можуть успішно передаватися від одного *медіума* до іншого» (курсив наш. – *І. Ж.*) [3, с. 38]. Таку саму форму однини вживає і Віра Просалова: «Трансмедійна, тобто формальна, інтермедіальність має у своїй основі естетичну реалізацію в одному *медіумі* формальних структур іншого *медіума*, трансформаційна – репрезентацію одного *медіума* в іншому, онтологічна – вияв якостей одного *медіума* через зіставлення з іншими» (виділення наші. – *І. Ж.*) [7, с. 23]. Проте в тлумачному словнику слово «медіум» має тільки два значення: «І. За уявленнями спіритів – особа, яка є посередником між людьми та світом духів. ІІ. Середній регістр жіночого голосу (у співачок)» [1, с. 517]. Крім того, це слово належить до твердої групи ІІ відміни іменників, а тому в множині воно матиме закінчення «-и»: *медіуми*. Натомість стаття до слова «медіа»

містить перенаправлення на мас-медіа з поміткою «невідм., мн.» [1, с. 516].

Як же перекладати це слово, коли потрібно вжити форму однини? Одним із варіантів може бути наближення іншомовного слова до української мови за допомогою питомого закінчення «-а»: «медіа» (мн. «медії»). Звісно, таке написання буде досить незвичним, проте загалом для нашої мови закінчення слів на «-ія» є досить типовим («інтермедіа», «комедіа», «просодія», «мелодія», «подія» тощо). І, до речі, саме такий варіант мали на увазі організатори конференції в Інституті літератури НАНУ «Література в колі медій: інтермедійне поле художніх практик, рецептивні стратегії, синтез мистецтв» (Київ, 2013), вживаючи в назві симпозиуму форму родового відмінка множини з нульовим закінченням «медій».

Четверта проблема – написання складних слів, що містять частинку «медіа»: «медіатрансформація», «медіапродукт», «медіахарактеристика» тощо. В англійській мові такі слова пишуть окремо, а в українській можна знайти різні варіанти написання: окремо, через дефіс та разом. Ольга Сергеева в перекладі статті Ларса Еллестрома пише всі ці слова окремо. В «Орфографічному словнику складних слів української мови» Сергія Головащука слово «медіа-центр» написано через дефіс [2, с. 134], як і інші слова, що починаються з «медіа», в «Інтегрованій лексикографічній системі “Словники України”» (версія 4.1): «медіа-дискурс», «медіа-середовище», «медіа-простір» та інші. Проте в «Українському правописі» зазначено, що складні іменники, першою частиною яких є незмінний іменник іншомовного походження, де роль сполучного звука виконує останній голосний першого іменника, потрібно писати разом, наприклад, «радіокомітет» [11, с. 38]. Тому всі слова з початковим «медіа-» варто писати так: «медіаперетворення» («медіатрансформації»), «медіапродукт», «медіахарактеристики» тощо.

П'ята проблема – утворення прикметника. Здебільшого ми знайдемо в працях українською слово «інтермедіальний», утворене від основи «медіа» за допомогою гібридного латинсько-українського суфікса «-альн-» [8, с. 56–57]. Натомість від слова «медіа» можна утворити прикметник «медійний», що й зробили організатори вже згаданого симпозиуму в Інституті літератури. Використаний у цьому випадку суфікс «-н-» питомо український, а тому, на нашу думку, цей термін краще звучить українською.

Тепер проаналізуємо префікси. Значення частинок «мульти-» та «інтер-» ми вже з'ясували. Слова «мультимедійність» та «інтермедійність» вживають як синоніми до слів «мультисеміотичність» та «інтерсеміотичність», однак останні, на нашу думку, позбавлені непотрібних асоціативних зв'язків.

Останнім часом активно увійшли в європейську науку терміни «медіатрансформація (медіаперетворення)», «трансмедійність» та «медіапрезентація». Найімовірніше, це пов'язано з науковою діяльністю відомого шведського вченого, професора порівняльного літературознавства Університету Карла Ліннея (Університет Ліннеус) Ларса Еллестрома. Він очолює Центр інтермедійних студій Університету Ліннея, а також Міжнародну асоціацію інтермедійних студій (International Society for Intermedial Studies – ISIS), написав та упорядкував кілька книг, серед яких «Межі медіа, мультимодальність та інтермедійність» (2010), «Медіаперетворення: перенесення медіахарактеристик між медіа» (2014). Крім того, він є автором численних статей з поетики, інтермедійності, семіотики, іронії тощо.

У працях Ларса Еллестром вибудовує досить складну систему взаємодії зазначених вище понять. Зокрема, в книзі «Медіаперетворення: перенесення медіахарактеристик між медіа» («Media Transformation: The Transfer of Media Characteristics among Media») (2014) дослідник

Таблиця 1. Типи медіатрансформації (медіаперетворення)

Медіапрезентація	Трансмедійність
Медіапрезентація – створення значення у відчуттєвих і пізнавальних актах сприйняття	Медійність – це процедура реалізації певного змісту медії за допомогою технічної медії. Трансмедійність – коли такий процес відбувається вразі, втретє, можливо, за допомогою інших медій
Медіапрезентація – семіотична основа медіа	Медійність – матеріальна основа медіа
<i>Приклади:</i> Медіапродукт може відправляти, натякати, посилатися, згадувати, називати, цитувати чи коментувати іншу медію (ексфразис)	<i>Приклади:</i> Медійність: сторінка книги може стати сполучною ланкою до вірша, схеми або музичної партитури. Трансмедійність: вірш, розміщений на сторінці книги, згодом може бути відтворений за допомогою голосу. Певний сюжет (бомбардування Перл-Харбор) може бути представлений у різний спосіб: за допомогою телебачення, кіно чи моніторів, голосу та інших звуків, книг, журналів тощо

виділяє такі два типи медіатрансформації: трансмедійність та медіарепрезентацію. Відмінності між ними можна побачити в табл. 1.

Термін «гетеромедійність» вживає інший шведський учений, професор порівняльного літературознавства в Університеті Карла Ліннея Юрген Брун. Префікс «гетеро-» в перекладі з грецької означає «інший», проте автор під цим поняттям має на увазі не переклад (як цього можна було б очікувати), а синтез різних медій [12].

І ще два слова з ланцюга термінів – «медіа-конвергенція» (у лінгвістиці конвергенція – це збіг ознак, властивостей у явищах, між собою не пов'язаних, незалежних [1, с. 447]) та «гібридні медіа» – використовують для позначення синтетичних вторинних моделювальних систем.

Термін «мультиmodalність» зазвичай вживають як синонім слова «мультимедійність», хоча Ларс Елестром розмежує ці поняття.

Термін «мультикодовий семіозис» виник під впливом теорії комунікації, у якій будь-який текст розглядають як повідомлення від адресата до адресанта, та власне семіотики, хоча ці дві науки дуже тісно пов'язані між собою, фактично взаємодоповнюють одна одну. Дінда Горле (нідерландський семіотик і теоретик перекладу) використовує терміни «інтеркодовий переклад» (із теорії комунікації) та «семіопереклад» (із семіотики) [14]. Мультикодовий семіозис відповідає поняттю синтезу, а інтеркодовий переклад аналог інтерсеміотичного. До речі, дослідниця досить активно використовує поняття «інтерсеміозис» на позначення цього явища.

Існує ще кілька термінів, у яких зроблено акцент на чуттєвому сприйнятті творів мистецтва: «мультисенсорність» та «гетероперцептивність». Звісно, суть їх полягає в тому, що синтетичні вторинні моделювальні системи ми сприймаємо за допомогою кількох органів чуття. Наприклад, для сприйняття вистави в театрі чи кіно задіяні зір та слух. Проте така термінологія непрактична, оскільки вона не дає можливості для систематизації та класифікації цього явища, бо для сприйняття майже всіх видів мистецтва задіяні переважно тільки два органи чуття: очі та вуха. А от такі види чутливості, як нюх, смак, дотик, участі у сприйнятті творів мистецтва здебільшого не беруть.

У книзі «Тотальний переклад» (Тарту, 1995) послідовник Тартусько-московської школи семіотики Пеетер Тороп як окремий вид виділяє «екстратекстовий переклад» (від лат. extra – «поза»), що пов'язаний із передачею тексту природною мовою за допомогою різних мовних і немовних кодів, тобто переклад, що виходить за межі

тексту в класичному розумінні. У цій монографії як синонім терміна «екстратекстовий» автор активно вживає слово «інтерсеміотичний» [10, с. 164–189].

Проте на позначення синтезу мистецтв Пеетер Тороп використовує термін «креолізація», який прийшов через лінгвістику (утворення змішаної за лексикою та граматику мови) з антропології, де його первісним значенням було явище змішування різних народів і рас. У статті «Ідентичність культурних текстів і креолізація культурних мов» можна знайти таку примітку упорядника Олега Собчука: «Креолізація – термін Тартусько-московської семіотичної школи, значення якого є ширшим від того, що вживається в лінгвістиці. У термінології тартусько-московських семіотиків креолізованою є знакова система, що виникла на основі злиття двох знакових систем або внаслідок суттєвого впливу однієї системи на іншу» [9, с. 85].

І залишився ще один термін, також утворений без допомоги префіксів перенесенням значення слова з інших сфер людської діяльності в теорію взаємодії видів мистецтва – «адаптація». Його теорія культури запозичила з біології, де він має значення «приспособлення організмів, органів чуття до умов існування та оточення» [1, с. 8]. Адаптація – це приспособлення тексту до потреб реципієнта. Здебільшого термін вживають у значенні екранізації літературного тексту. Активно це слово використовує канадський літературознавець, критик, дослідник постмодерної прози Лінда Гатчеон [17].

Перенесення значення з інших сфер людської діяльності обов'язково призведе до плутанини в термінології, тому, на нашу думку, цей спосіб термінотворення є непродуктивним.

Узагальнивши способи творення термінів, подамо їх у вигляді таблиці (табл. 2).

Висновки

Отже, ми з'ясували, що основними причинами появи нової термінології стали два фактори: розвиток семіотики й теорії комунікації та застосування їх до аналізу культури, а також винайдення цифрових технологій, що потягнуло за собою активне впровадження терміна «медіа» на позначення засобу зберігання та передавання інформації.

Коротко проаналізувавши походження новоствореної лексики на позначення явища взаємодії та синтезу різних вторинних моделювальних систем, можна дійти висновку, що найбільше слів утворено від кореня «медіа», проте з ним

Таблиця 2. Способи творення термінів на позначення взаємодії вторинних моделювальних систем

префікс / основа	мульти- (від лат. multus «багато»)	полі- (від грец. poly «багато»)	інтер- (від лат. inter «між»)	транс- (від лат. trans «через, за, пере»)	гетеро- (від грец. heteros «інший»)	екстра- (від лат. extra «поза, ззовні, за межами»)	без префікса
семіотика	мультисеміотичність	полісеміотичність	інтерсеміотичність				
медіа	мультимедійність		інтермедійність	трансмедійність	гетеромедійність		медіареєнція медіаконвергенція
модальність	мультимодальність						
код	мультикодовий семіозис		інтеркодовий переклад				
сенсорність	мультисенсорність						
перцепція					гетероперцептивність		
текст						екстратекстовий переклад	
креолізація							креолізація
адаптація							адаптація
синтез мистецтв							синтез мистецтв

пов'язано і найбільше проблем: велика кількість значень англійського слова «medium» (спосіб, засіб, середовище, умови) вносить певну невизначеність у розуміння терміна, бо часто ми не розуміємо, яке зі значень автор мав на увазі, а визначень науковці намагаються уникати; утворення форми однини, складних іменників, прикметників.

Також дослідники взаємодії видів мистецтва люблять запозичувати термінологію з інших

сфер людської діяльності (адаптація, креолізація), проте таке перенесення може призвести до плутанини.

Оскільки переклад з мови одного виду мистецтва на мову іншого можливий тільки через знаки, які є предметом вивчення семіотики, на нашу думку, оптимальними для називання явища взаємодії вторинних моделювальних систем можуть бути тільки терміни «мульти(полі-)семіотичність» та «інтерсеміотичність».

Список літератури

1. Великий глумачний словник сучасної української мови / авт., кер. проекту та гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1426 с.
2. Головашук С. І. Орфографічний словник складних слів української мови / С. І. Головашук. – К. : Наук. думка, 2008. – 287 с. – (Словники України).
3. Елестрьом Л. Теоретичний підхід до медіа трансформацій / Ларс Елестрьом ; пер. з англ. О. Сергеевої // Захід – Схід: основні тенденції розвитку сучасного порівняльного літературознавства : антологія / наук. проект ; за ред. Л. Грицик. – Донецьк : Ландон-XXI, 2012. – С. 38–48.
4. Женченко М. І. Поняття «мультимедіа», «крос-медіа», «трансмедіа» у науковому дискурсі цифрової доби / М. І. Женченко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 52. – С. 72–75.
5. Ігнатенко М. Інтерсеміотика / Микола Ігнатенко, Анатолій Волков // Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Буковин. центр гуманітар. дослідж. ; кер. проекту А. Волков. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – С. 229–233.
6. Кресан Е. Інтерсеміотичні та референційні риси міфологемі потяг у казках Дж. Роулінг про Гаррі Поттера / Е. Я. Кресан // Функціональна лінгвістика : сб. науч. работ / Крым. респ. ин-т последиплом. пед. образования ; науч. ред. А. Н. Рудяков. – № 2, т. 1. – Симферополь, 2011. – С. 292–295.
7. Просалова В. Інтермедіальні аспекти новітньої української літератури / В. А. Просалова. – Донецьк : ДОННУ, 2014. – 154 с.
8. Селігей П. Етимологічний словник запозичених суфіксів і суфіксодів в українській мові / П. О. Селігей. – К. : Академперіодика, 2014. – 323 с.
9. Тороп П. Ідентичність культурних текстів і креолізація культурних мов / Пеєтер Тороп // Надлітературність : сучасна західна теорія / пер. з англ. ; за ред. О. Собчука. – К. : НАУКМА : Аграр Медіа Груп, 2012. – С. 84–97.
10. Тороп П. Тотальний переклад / Пеєтер Тороп. – Тарту : Изд-во Тартус. ун-та, 1995. – 220 с.
11. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Ін-т укр. мови НАНУ. – К. : Наук. думка, 2012. – 286 с.
12. Bruhn J. Heteromedia / Jørgen Bruhn // Media Borders, Multimodality and Intermediality / ed. Lars Elleström. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2010. – P. 225–236.
13. Burks S. The Culminating Synthesis of the Arts in Richard Wagner's Gesamtkunstwerk / Sylvia Burks. – Wichita Falls : Midwestern State University, 1979. – 222 p.

14. Goriée D. Intercode Translation: Words and Music in Opera / Dinda Goriée // *Target*. – 1997. – Vol. 9, № 2. – P. 235–270.
15. Gottlieb H. The notion of language, text and translation [Electronic resource] / Henrik Gottlieb // Susanna Martoni. *Traduzioni e servizi linguistici*. – Mode of access: http://www.martoni.net/index.php?option=com_content&view=article&id=31:the-notions-of-language-text-and-translation&catid=14:nessuna-en&lang=en (date of access: 01.02.2015). – Title from the screen.
16. Hines T. *Collaborative Form: Studies in the Relations of the Arts* / Thomas Jensen Hines. – Kent ; London : Kent State University Press, 1991. – 205 p.
17. Hutcheon L. *A Theory of Adaptation* / Linda Hutcheon. – New York ; London : Routledge, 2006. – 232 p.
18. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation / Roman Jakobson // *The Translation Studies Reader* / ed. Lawrence Venuti. – London ; New York : Routledge, 2000. – P. 113–118.
19. Kaźmierczak M. Intersemiotic translation and related phenomena: a terminological proposition / Marta Kaźmierczak // *International Conference on Intersemiotic translation : book of abstr. (Łódź, 25–27 Sept. 2013)* / Univ. of Łódź. – Łódź, 2013. – P. 35.
20. Stein J. M. *Richard Wagner & The Synthesis of the Arts* / Jack M. Stein. – Detroit : Wayne University, 1960. – 229 p.
21. Steiner R. *Architecture as a Synthesis of the Arts* / Rudolf Steiner. – London : Rudolf Steiner Press, 1999. – 193 p.
22. *Transmediality in Modern Popular Culture* [Electronic resource] // NECS–Network for European Cinema and Media Studies. – Mode of access: <http://necs.org/conferences#/node/104563> (date of access: 01.02.2015). – Title from the screen.

I. Zhodani

THE INTERACTION OF SECONDARY MODELING SYSTEMS: PROBLEMS OF TERMS CREATING

In the article the author analyses the terminology for denotation of interaction between different arts and new technologies. The researcher describes the main causes for appearance of new terms, to investigates origin and peculiarities of each word, and proposes her own versions of their using.

Keywords: intersemioticity, multisemioticity, intermediality, transmediality, multimodality, creolization, synthesis of arts.

Матеріал надійшов 20.11.2015